

Milostivý oheň z Jeruzalema – zázrak alebo zbožný podvod? (Druhá časť)

Lucia Laudoni

24. júna 2022 ✚ **História Kultúra**

predchádzajúca časť:

Milostivý oheň z Jeruzalema – zázrak alebo zbožný podvod? (Prvá časť)

Vejár Božej lásky je vejárom ochladzujúcim líca horlivca. *Velum igniferum*, ohňonosný závoj, ktorý odháňa z duše muchy hriechu ako kedysi byzantské ripidy chránili eucharistické Dary pred dotieravým hmyzom. Aj ľudské oči môžu byť zápalkami, v ktorých spí oheň. Ovidiove *igne micant oculi* sa hodia na čierne andalúzske pohľady a ďalšie latinské spojenie *ignis nimbifer*, oblak nesúci oheň, dáva básnické meno blesku, tej azúrovej ceruzke *in manu Patris*.

Všetky prirodzené typy ohňa sú len tieňom oproti nestvorenému táborskému svetlu, ktoré, ako píše svätý pápež Gregor *Dialogus* (na Západe *Magnus*), duchovne „pil“ tiež nursijský igumen Západu Benedikt (pre Anselma Grüna je toto svetlo kozmickou víziou) zdieľajúci hlbokú jednotu *cum christifidelibus* z Orientu.

V prvej časti článku sme sa zamýšľali nad priebehom a podstatou jeruzalemského paschálneho rítu svätého ohňa, v pokračovaní si obujeme rozchodené, ale zato nezničiteľné topánky histórie.

Nemé sesterstvo lampád nad Golgotou.

Zdroj: flickr.com

V rímskom Panteóne majú na sviatok Päťdesiatnice nádherný obrad. Z antickej kupoly chrámu padajú na veriacich lupienky ruží, symbol ohnivých jazykov Ducha Svätého. Pár týždňov predtým sa opačný kút sveta opäť obliekol do východných felónov a sakkosov. Vrcholom rituálu veľkonočného „lucernária“ v Jeruzaleme je zapálenie patriarchálnych sviec ohňom z nebies, ergo bez pričinenia človeka. Majú oba obrady niečo spoločné?

Prvým spoločným menovateľom je zoslanie daru „zhora nadol“ (a táto „dráha“ sa demonštruje vizuálne). Ďalšou paralelou je určitá teatralita, ktorú kritici už roztĺkli vo svojom myšlienkovom mažiari na

argumentačný prach. Rozumná dávka spektakularity však vôbec nie je problémom. Kresťan (osobitne ten z východných pastvín) „ochutnáva“ liturgiu všetkými zmyslami. Danilevského vyznanie *„Boh si priateľ vytvoril krásu, a preto stvoril hmotu“* je toho dokonalým dôkazom. Tretím spoločným znakom oboch slávností je kruhová dispozícia chrámu – odpoveď na túžbu padlého človeka vizualizovať si nekonečno, objatie Cirkvi, harmóniu kruhu. Hranicu medzi ružami z Panteónu a ohňom zo Svätého hrobu rysuje obradová príslušnosť a pôvod darov. Rímsky dážd' ružových lupeňov majú „na svedomí“ ľudské ruky. Oheň v Božom hrobe na grécku Paschu prichádza podľa tradície bez pomoci nás, pozemšťanov, hoci opozičné kritické a zdržanlivé hlasy znejú v naliehavo vysokých oktávach... Duchovné priamky oboch slávností, Päťdesiatnice v Panteóne aj Paschy v Jeruzalemskom patriarcháte, sa zbiehajú v spoločnom bode explozívnej radosti vyváženej kontemplatívnou severitou pred Božími skutkami.

Každý teológ vie, že (ne)pravdivosť duchovných darov prezradí ich ovocie. V roku 1579 sa Turci dohodli s arménskymi monofyzitmi a zakázali jeruzalemskému patriarchovi Sofroniovi IV. vstup do komplexu Božieho hrobu. Odstavením patriarchu „z hry“ sa Turkom naskytla skvelá príležitosť odhaliť údajný podvod. Chceli si zázračný oheň privlastniť pre seba. Keď nastali veľkonočné sviatky, Arméni intrigujúci proti patriarchovi sa zhromaždili vo vnútri baziliky a grécky patriarcha bol nútený modliť sa so svojimi veriacimi mimo svätyne. Príbeh prezrádza, že blahodarný oheň náhle vyšľahol zo stĺpa, vedľa ktorého stál grécky prímás. Intrigáni nemali na nebeskom ohni účasť a ich sviece zostali „mŕtve“, pričom tie grécke vzbĺkli samé. Boh takto potvrdil pravdivosť chalcedónskej dogmatiky, voči ktorej má časť Arménov stále výhrady.

Nie je vari pokrytecké zotrvať v blude tvárou v tvár zázraku? Spomeňme si na ono biblické *„blažení, ktorí nevideli, a uverili“!*

Dochalcedónske komunity Arménov a Koptov sa zúčastňujú veľkonočnej procesie so zázračným ohňom spolu s byzantskými veriacimi. Mnohí pravoslávni Gréci usilovne vyčítajú rímskym katolíkom domnelé pošliapanie spoločného pokladu orthodoxy, ale koptskú nedôveru voči učeniu o bohoľudstve Krista zametú pod koberec a delia sa o svätý oheň s monofyzitmi...

Rozprávanie o stĺpe rozčesnutom ohnivým hrebeňom prekračuje rámec legendy. „Poraneného“ stĺpa sa pútnici môžu dotknúť aj dnes. Očitým svedkom zostúpenia Božieho ohňa cez stĺp bol v 16. storočí turecký emir Tunom. Agnostici hľadajú za týmto úkazom praobyčajný blesk. Emir nie. Keď videl, ako „blesk“ zapálil patriarchove sviečky a nikoho pritom neokradol o život, padol na kolená a uveril v Krista. Emirova viera nebola chvíľkovým očarením, pretože kvôli pravému Spasiteľovi podstúpil strašné mučenie. Moslimovia ho upálili, ale východná cirkev uctieva Tumona ako svätca. Cez oheň v Boha uveril a cez oheň vstúpil do neba. Nie je Turkova ochota zomrieť za Krista najkrajšou odpoveďou na otázku, či je oheň z Jeruzalema skutočne blahonosný?

Grécky bojový oheň naháňal strach stredovekému loďstvu.

Zdroj: commons.wikimedia.org

Spoza turbanov klíčilo najviac pochybností. Šihab al-Din al-Quarafi v 13. storočí napísal, že Al-Muazzam Turanšach bol na stole triku. Byzantské vojsko disponovalo ničivou zbraňou, extrémne výbušným ohňom, ktorý desil nepriateľské flotily široko-ďaleko. Východní Rimania vraj túto chemickú zmes arabského pôvodu „vylepšili“ natolko, že ňou mohli ohurovať davy v kostole a biť sa do prs, že sviečky ošetrované touto látkou zapáľuje sám Boh. Nepripomína vám táto stará islamská propaganda teóriu o bielom fosfore z prvého dielu článku? Osmanský cestovateľ 17. storočia Evlija Čelebi rozšíril rady neveriacich Tomášov, tvrdiac, že grécky klérus v Jeruzaleme pracuje s naftou a kardinálnym dôvodom pokračovania v „zázraku“ sú finančné zisky. Ťažko za tým vidieť niečo viac, než očierňovanie kresťanských pútnických miest v zajatí narkotických spevov muezínov.

Riadky novinára menom Dimitris Alikakos však treba brať vážne. Ponúka nám mrazivé výpovede klerikov v minulosti spojených s Jeruzalemským patriarchátom. *Skeuofylax* (správca chrámu, ktorý sa stará napríklad o liturgické rúcha) Isidoros namieril na srdce pravoslávia ostrý verbálny šíp s priznaním, že ráno na veľkonočnú sobotu osobne vkladal do tajnej schránky v Božom hrobe špeciálnu, takzvanú „nospavú“ sviecu, od ktorej si patriarcha pohodlne odpálil svoj zväzok sviečok. Slová strážcu svätyne potvrdil arcibiskup Gerason Theofanis, neúspešný kandidát na patriarchálny trón z roku 2005. Odtiaľ nie je ďaleko k úvahe, že vladykovo srdce nahlodáva hnev z voľby, ktorá dopadla v jeho neprospech. Možno áno, možno nie. Ale hnev je zlý radca!

Teória o „nospavej svieci“ je miešaním hrušiek s jablkami. Poďme zistiť, prečo. Rímsky pápež Zachariáš opisuje, ako v 8. storočí vyzerali latinské veľkonočné obrady. Na niekdajší Zelený štvrtok, keď sa svätito križmo, sa v kostole zapálili tri vzácne lampady. Horiace svetlá sa potom ukryli, aby ich nik nevidel. Kňaz ich pred zrakom veriacich slávnostne odhalil až počas sobotnej vigílie. Či sa podobné praktiky skrývania a odhaľovania posväteného ohňa ujali aj vo Svätej zemi, nie je jasné. Tri sviečky mali z liturgického hľadiska predstavovať tri dni, počas ktorých ležalo Kristovo prečisté Telo ako hostie *in sepulcro*.

Svetlo je štetcom každého fotografa.

Zdroj: flickr.com

Je úsmevné, že grécky vладыka obviňuje z „čarovania“ so svätým ohňom križiakov. Dejepisec Prvej križiackej výpravy Fulcherius si udalosti pamätal inak. V roku 1101 Boh križiakom koncelebrujúcim s pravoslávnyimi Grékmi očakávaný Άγιον Φῶς z neba neposlal. Svetlo zostúpilo až na druhý deň, keď patriarchálny klérus oslavoval Vzkriesenie bez „latiníkov“! Ruský archimandrita Daniel žijúci v 12. storočí sa vyjadril rovnako. Skúsme teraz pripustiť „kacírsku“ hypotézu, že Gréci si oheň na druhý deň jednoducho zapálili sami. Nezniesli pomyslenie, že v predchádzajúci deň im ho Boh odoprel – a odtiaľ mohli vzniknúť dohady o ich fraudulentnom konaní. Ako mohli liturgiu veľkonočného ohňa priniesť do Svätej zeme križiaci, keď práve ich latinské sviece a lampady podľa názoru pamätníkov zostali bez ohňa?

Motor myšlienok, krúť sa! Niektoré pravoslávne komunity sa opierajú o tieto príbehy z križiackych čias, aby dokázali kresťanom verným pápežovi, že iba byzantské eparchie nezjednotené s Rímom si zachovali „patent“ na autenticitu viery. Tomáš Hudec, olomoucký profesor rímskokatolíckej teológie a autor pútavého cestopisu z roku 1915 *Obrazy z Východu*, si nedáva servítku pred ústa a na gréckej ceremónii s posvätným ohňom nenecháva, symbolicky povedané, ani nitku suchú. Hudec je toho názoru, že Gréci do križiackych lúč a sviečok úmyselne nenamiešali svoju supertajnú chemickú substanciu, ktorá sa mala postarať o ich efektné samovznietenie. Za všetkým bola závišť, tá „nesmrteľná teta“ z rovnomennej českej rozprávky. Niet divu, že pri takomto mentálnom nastavení Spasiteľ svoj oheň Vzkriesenia veriacim odoprie. Ak očakávaný supernaturálny jav nenastane, netreba z toho automaticky odvodzovať duchovnú defraudáciu, akoby za všetkým bola chémia. V dejinách Neapola sa opakovane stalo, že krv svätého Januária sa v kritických rokoch neskvapalnila. Spravodlivý Boh má opraty zázrakov pevne v rukách a kresťanstvo nie je bombastická mágia. Presvätá Trojica nás učí, že divy a duchovné senzácie nesmieme očakávať so zajačimi úmyslami, mechanicky a na povel.

Rímski katolíci sa tešia na betlehenské svetlo distribuované skautmi počas sviatkov Kristovho narodenia. Vianočná akcia je pravdepodobne sympatickou odpoveďou západného sveta na slávny veľkonočný oheň miestnych Grékov, ktorý pravoslávni kresťania rozvážajú do mnohých krajín s úctou a radosťou.

Hlasov, ktoré potvrdzujú neobyčajnosť svetla z Božieho hrobu ešte pred schizmou z roku 1054, je však celý chorál. Známy cirkevný dejepisec Eusébius z Cézarey sa zmieňuje o nádhernej skúsenosti biskupa ranej Cirkvi Narcisia. Na Veľkú noc v roku 162 sa minul olej do lampád nad Golgotou, biskup preto prikázal, aby ich naplnili vodou. Nuž, núdzové riešenie. Lampy sa na Vzkriesenie napriek tomu podivuhodne zapálili – a horela v nich voda! Hispánska pútnička Egeria dala svetlu z kaplnky nad Kristovým hrobom epiteton *lumen*

infinitum (prirodzené svetlo by sotva mohla nazvať nekonečným!) a o nebeskej povahe pôsobivého paschálneho ohňa v roku 876 nepochyboval ani latinský Bernardus *Monachus*. Koncom 9. storočia písal o kresťanskom ohni z Jeruzalema arabský historik al-Masúdi. *Anno Domini* 947 sa byzantský klerik a pútnik na sväté miesta Nicetas (Nikita) takto začudoval: „Arcibiskup ešte nestačil vyjsť z hrobu, keď sa Božia Cirkev zaskvela neodolateľným a božským svetlom (...) takže aj bezbožní Hagaréni zostali ohromení a zahanbení.“

Pohľad do interiéru Baziliky Svätého hrobu.

Zdroj: commons.wikimedia.org

Diabol nedokáže zničiť existenciu blahodatného ohňa (neoddeliteľného od byzantských osláv Kristovho víťazstva nad smrťou), ale tento takmer dve tisícročia starý fenomén hrubo zneužíva na prehlbovanie rozporov. *Quaestio temporis* a otázka správneho cirkevného kalendára býva na pravoslávnych fórach kameňom úrazu a schádzanie milostivého ohňa vo východnom termíne slávania Paschy sa v diskusiách o opodstatnení „starého“ juliánskeho „štýlu“ cituje ako *corpus delicti*. Áno, Boh posielal oheň na pravoslávnu Paschu. Posvietme si však na nemenej tajomný úkaz takzvaných kefalonských hadov. V dedinke Markopulo na ostrove Kefalonia v Iónskom mori na sviatok Zosnutia (*Dormitio*, v západnej terminológii Nanebovstúpenia) Bohorodičky prichádzajú do miestneho pravoslávneho chrámu zvláštne hady so znakom kríža na hlave či na tele. Pokojne lezú na ikony, Evanjeliár a na kríže. Sú neškodné, deti sa s nimi hrajú. Vedci ich zatiaľ nedokázali spoľahlivo identifikovať. Hady prichádzajú na liturgiu, aby sa poklonili Božej Matke a po bohoslužbe zalezú nevedno kam. Kedy sa to deje? Pätnásteho augusta podľa gregoriánskeho (!) kalendára, ktorého sa Grécka orthodoxná cirkev pridrža pri slávení nepohyblivých sviatkov. Zázrak kefalonských hadov sa deje podľa „pápežského“ kalendára – na pravoslávnej Kefalonii...!

Pamätajme si, že najväčším zázrakom našej viery je vtelenie, ukrižovanie a vzkriesenie nášho Pána Ježiša Krista, ktorý sa nám dobrotivo dáva v Oltárnej sviatosti. Všetky ostatné manifestácie Božej moci vrátane blahodatného ohňa (o zázračnej povahe ktorého autorka tohto článku nepochybuje) treba vždy premeriavať týmto dogmatickým „pravítkom“.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/milostivy-ohen-z-jeruzalema-zazrak-alebo-zbozny-podvod-druha-cast/>